

הסידות בפרשה

הרב יצחק שפירא

פרשת ויצא

אתה עושה מקום לה'?

מתי לעבוד את ה' "לפי הספר" ומתי לפי איך שמתאים לנשמה שלי? על ההבדל בין מצבה למזבח ועל איזון אמיתי בעבודת ה'

המעבר ההיסטורי והרוחני מן האבות אל בני ישראל משקף שינוי משמעותי באופן שבו הקדוש ברוך הוא בחר לגלות את שמו בעולם. דרך המעבר מהמצבה למזבח, אנו למדים כיצד ה' רוצה להתגלות בתוכנו: תחילה בדרך של גילוי אלוקי שעומד לעצמו, ובהמשך בדרך של גילוי אלוקי בתוך כל אחד ואחד מאיתנו, בתוך הגוונים השונים.

עבודת ה' של האבות

בתקופת האבות, ה' רצה שבתוך האבות יאיר גילוי של מציאותו העומדת לעצמה. עיקר עבודת האבות היה לגלות בתוכם את הקשר שלהם לה' בעצמו, שמציאותו מעצמותו. את העבודה הזו האבות ביטאו על ידי הקמת המצבה – אבן אחת ניצבת, כמו זו שהקים יעקב אבינו בבית אל. האבן מייצגת גילוי מוחלט של ה' שאינו תלוי בדבר, מעשה שמים. היא מסמלת את הנוכחות של ה' שאינה מעורבת עם ממדים אנושיים.

עבודת האבות עמדה בניגוד מוחלט לבוני בבל, שבנייתם הייתה על ידי הלבנה, שמורכבת מצירוף אנושי של קבוצת פירורים נפרדים ותלושים. בוני מגדל בבל התנגדו להופעה של ה' בתוכם, ובנו את חייהם רק מתוך הממד האנושי. בכך הם היו דמו לפירורים תלושים שמנסים להתקבץ יחד.

עבודת ה' של הבנים

אמנם, לאחר דור האבות בו המטרה הייתה בעיקר לבטא את נוכחות ה' המוחלטת, מגיע לאחר מכן דור הבנים, והגילוי של ה' בתוכנו מקבל פנים חדשות. המצבה של יעקב אבינו בבית אל, שהייתה אבן אחת שהתחברה מאבנים רבות, רמזה כבר אז על הפוטנציאל לגילוי ה' שיתרחש בדור הבנים, שיתגלה בתוך ריבוי של גוונים.

כאשר עם ישראל גדל והפך **לשנים עשר שבטים**, השתנה אופי הגילוי. לאחר שגילינו בתוכנו את המציאות של ה' עצמו, ה' מחליט שהוא רוצה להתגלות דווקא בתוך **הריבוי**, בתוך החיבור והגוונים השונים של בניו. בנקודה זו, ה' ציווה: **"ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך"** (דברים ט"ז, כ"ב). המצבה הפכה לשנואה, כיוון שהיא עלולה לבטא התבצרות של האדם בעצמו **על חשבון החיבור שלו לכולם**, מה שמונע את גילוי ה' בתוך האחדות של עם ישראל. בדור הבנים אנו עוברים לעבודת **המזבח** – המורכב **משנים עשר אבנים**, כמספר השבטים. כך בנו בני ישראל את המזבח במעבר הירדן, וכן במעמד הר עיבל הציבו שנים עשר אבנים, ואף אליהו הנביא בנה את המזבח בהר הכרמל **משתים עשרה אבנים**. כמו כן, גם בחושן המשפט היו שנים עשר אבנים, כנגד שנים עשר השבטים. כל אבן במזבח מבטאת גילוי ייחודי של ה' בתוך היהודי לפי תכונתו, אך **החיבור של כולם יחד** הופך את כלל הגוונים ל**כלי אחד שלם** לגילוי ה'. זהו ביטוי לכך שה' רוצה להתגלות **בתוכנו כחבורה**, בתוך הדיבוק חברים, ולכן ה' שונא שמישהו פורש ועומד לעצמו ואינו חלק מהמזבח הכללי.

גל של אבנים

בפרשתנו אנו מוצאים את לבן הארמי שותף להקמת גל אבנים. לבן עצמו הוא מלשון 'לבנה', שלמדנו שמבטאת את הממד האנושי בחיים; ובכל זאת, אנו רואים שהוא מקים גל של אבנים, שלמדנו שאבן מבטאת את הנוכחות של ה'. ההסבר לכך הוא שלבן הארמי הוא רמאי, ולכן הוא אמנם מקים גל של אבנים, וכביכול משייך את עצמו לנוכחות ה', אך הוא משתמש בה לעצמו. בניגוד למזבח בו כל האבנים מחוברות אחת לשנייה, ובכך מבטאים אחדות אחת, לבן הארמי מקים גל של אבנים, בו האבנים פרודות ומונחות אחת על השנייה בערמה. כאשר האבנים מחוברות, הם מבטאות שייכות אמיתית לקב"ה, אך כאשר האבנים פרודות הם משקפות חיים בהם בכל סיטואציה 'מערבים' כביכול את הקב"ה לתוך האינטרס האישי והמצומצם. ה' כביכול מתגלה אצלו פעם כל ופעם כך, בכל סיטואציה לפי הצורך העכשווי שלו. כך אנו רואים לכל אורך חייו של לבן הארמי: הוא תמיד ממציא תירוצים 'אלוקיים' כביכול לאינטרסים האנושיים שלו. לכן על אף שהוא מקים גל של אבנים, השם העצמי שלו הוא לבן מלשון לבנה.

לחיות את שני הרבדים

המעבר ממצבה למזבח מלמד אותנו רבות על עבודת ה' של כל אחד מאיתנו, אשר צריכה לכלול את שני הרבדים הללו. מצד אחד, כל אחד חייב לבסס בתוכו את הרובד של האבן כבסיס. עליו לוודא שיש לו מקום בנפש בו ה' נוכחו בתוכו כפי שהוא לעצמו. יש זמנים ומקומות שבהם עלינו לבטא את המקום הזה – להתפלל באריכות לפי הקצב הפנימי שלנו, ללמוד תורה על פי דרכנו המיוחדת, ולקיים את עבודת ה' מתוך ייחוד ועמידה בפני עצמנו ו'לא לראות בעיניים'. מצד שני, על גבי יסוד זה, על האדם לדעת לחיות ברובד של המזבח ולעבוד את ה' בחבורה. כאשר נמצאים בזמן שבו אמורים להיות ביחד – להתפלל במניין, להתוועד יחד, ולעבוד את ה' בדיבוק חברים – עלינו לבטא את החיבור שבינינו ולא את הבלעדיות האישית. עלינו להבחין היטב: מתי המצבה אהובה ומתי היא שנאה, ומתי ה' רוצה מאיתנו את העמידה העצמית ומתי את הביטול בתוך הכלל, כדי לגלות את ה' בתוך הפנים השונות של עם ישראל. הדור של עבודת האבות הוא שנותן לנו את העוגן – הוא מבטיח שגם כאשר אנו פועלים בתוך הריבוי והגוונים, גילוי ה' יישאר מוחלט ויציב, ולא ייהפך למשהו אנושי וחולף.

שבת שלום!

בית המדרש 'עוד יוסף חי'

